

Dion Kramer – mr. dr. D. Kramer is universitair docent
EU-recht aan de Vrije Universiteit Amsterdam

Op de grens van disciplines

Traditioneel juridisch onderzoek is niet meer zo hip. Steeds vaker worden jonge onderzoekers aan de rechtenfaculteit aangemoedigd om iets ‘empirisch’ te doen.

Ook als wetenschapper ben ik waarschijnlijk een product van mijn tijd. In mijn promotieonderzoek was ik benieuwd naar de daadwerkelijke invloed van het EU-recht op de toegang van EU-burgers tot de Nederlandse sociale voorzieningen. Het integreren van verschillende disciplinaire benaderingen bood overduidelijke voordelen. Met ‘klassiek’ juridisch onderzoek analyseerde ik de inhoud van het EU-recht en door middel van kwalitatief politiekwetenschappelijk onderzoek analyseerde ik de reacties van overheidsorganen. Ik reisde door het hele land om interviews af te nemen met medewerkers van gemeenten, de IND, DUO en verschillende ministeries.

Echter, academische disciplines disciplineren. Bij de Romeinen droeg het woord *disciplina* al de dubbele betekenis van kennissysteem én dwangmethode. Disciplines dwingen onderzoekers om volgens collectief geaccepteerde methoden, praktijken en aannames deel te nemen aan de productie van kennis. De waarheid, zoals Michel Foucault al stelde, wordt slechts geproduceerd door meerdere vormen van dwang.

De rechtswetenschapper is in feite een rechter zonder (al te grote) tijdsdruk. Zij staat dicht bij de professionele praktijk en is betrokken bij de beoordeling en (re)constructie van het recht. De rechtswetenschapper is inherent normatief: zij duidt, bekritiseert en geeft gevraagd en ongevraagd advies en is daarmee een belangrijke speler in het rechtssysteem als argumentatieve praktijk.

De sociale wetenschapper is daarentegen grotendeels geïnteresseerd in de motieven van individuen en overheidsorganen en zoekt bewijsmateriaal, het liefste ‘bekentenissen’,

om gedrag en keuzes te begrijpen en theorieën te ontwikkelen. Zo wilde ik bijvoorbeeld weten of overheidsorganen getrouw de rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Unie omzetten in beleid en praktijk, of overheidsorganen soms ‘de grenzen van het recht’ opzochten en of medewerkers te kampen hadden met onzekerheden in dat vage EU-recht.

Antwoorden ambtenaren in alle openheid, wanneer ze weten dat ik als rechtswetenschapper ook normatieve juridische artikelen schrijf?

De vraag is of beide wetenschappelijke benaderingen op ethisch verantwoorde wijze met elkaar kunnen worden verenigd. Antwoorden ambtenaren in alle openheid, wanneer ze weten dat ik ook een rechtswetenschapper ben en (normatieve) juridische artikelen schrijf? Wat moest ik doen toen ambtenaren mij vroegen hoe ik een bepaalde Europeesrechtelijke bepaling zou interpreteren en of ik suggesties had hoe om te gaan met individuele gevallen? Kon ik ingaan op juridische vragen van advocaten of belangenorganisaties nu ik ook vertrouwelijke interviews had afgenomen met ambtenaren, over de dagelijkse rechtspraktijk?

Multidisciplinariteit is in de mode maar op de disciplinaire grens treft de onderzoeker ethische dilemma’s rondom vertrouwelijkheid, onafhankelijkheid en transparantie. De rechtswetenschapper draagt een ‘disciplinaire’ mantel van normativiteit wanneer zij op ‘empirisch’ veldonderzoek gaat. Het zou eeuwig zonde zijn die mantel volledig af te schudden. Het zou echter ook zonde zijn de toegevoegde waarde van empirisch onderzoek niet te omarmen. Dit laatste vereist echter een serieuze discussie over de rol van de rechtswetenschapper en de juridische discipline binnen de samenleving en het politieke proces.

In 2021 worden de columns geschreven door promovendi en onlangs gepromoveerden in het migratierecht.